

't Seghen Waert

jaargang 22 aflevering 2

mei 2003

verenigingsblad van het Historisch Genootschap
Oud Soetermeer

Historisch Genootschap Oud Soetermeer

Bestuur

dbr. E.H. Oskam, voorzitter
Juweellaan 175, 2719 SB Zoetermeer

tel. (079) 361 65 38

dbr. R. A. Knotter, secretaris
Smallingerland 6, 2716 AD Zoetermeer
tel. (079) 352 10 22

dbr. H.B. Huurman, penningmeester
Limbahout 1, 2719 JK Zoetermeer
tel./fax (079) 362 17 30

mw. I. de Kler (A.W.Z.)
dbr. C.A.M. Klein (G.W.Z.)
dbr. G. J. Moers (I.S.V.)
dbr. A.C.J. Vermeulen (publicaties)

Archeologische werkgroep

dbr. B.F.F.H. van der Ven
Douzapad 30, 2722 AX Zoetermeer
bvdven@worldonline.nl
tel. (079) 342 79 91

Genealogische werkgroep

mw. M.E. Vijverberg-Kalkema
Stekelbaarsloot 35, 2724 AR Zoetermeer
kalkema@wanadoo.nl
tel. (079) 331 65 52

Interviewgroep Sprekend Verleden

dbr. E.W. van den Burg
Fr. Hendriklaan 32, 2712 EE Zoetermeer
tel. (079) 316 48 58

Archief en bibliotheek

mw. J.M.C. Huisman-Aaftink
Bernhardstraat 2, 2712 CS Zoetermeer
jokehuisman@hetnet.nl
tel. (079) 316 31 79

Ledenadministratie

dbr. A.Ph. Rademaker
arademaker@wanadoo.nl
Banckertstraat 5, 2712 KK Zoetermeer
tel. (079) 316 43 74

Redactie

mw. C.J. Moerman-van Voorst
Dublinstraat 253, 2713 HT Zoetermeer
c.j.moerman@planet.nl
tel./fax (079) 352 14 88
dbr. P. Drapers
mw. I. Heidt-Reeuwijk
dbr. Th. van der Poel
dbr. A.C.J. Vermeulen

t Seghen Waert is een uitgave van het
Historisch Genootschap Oud Soetermeer.
ISSN: 1384-7260

Het Historisch Genootschap is gevestigd in
't Oude Huis, Dorpsstraat 7
2712 AB Zoetermeer, tel. (079) 319 06 83

Website: <http://www.oudsoetermeer.nl>

E-mail: info@oudsoetermeer.nl

Openingstijden archief en bibliotheek:

iedere woensdag 14.00-17.00 uur

Inloopmiddag A.W.Z.: eerste zondag van de
maand 14.00-17.00 uur

Inloopavond G.W.Z.: eerste maandag van de
maand 20.00-22.00 uur

Inhoud

Van de redactie	1
Activiteiten	2
Historie in de krant, alleen met uw hulp	3
Lastige Letters Leren Lezen?	4
Sprekend Verleden: In gesprek met Kees Krijgsman	5
De Spaanse griep in en rond Zoetermeer	17
Voorspellingen of wensen	22

Van de redactie

In deze aflevering treft u zoals u gewend bent een bijdrage van de Interviewgroep Sprekend Verleden aan, alsmede een historisch verhaal over de Spaanse Griep en enkele bespiegelingen over het verschil tussen het Zoetermeer van 1958 en dat van heden. Oud Soetermeer gaat weer iets met Oud Schrift doen (meldt u aan) en ook de activiteiten worden dankzij de versterking van de activiteitencommissie weer opgepakt. Een fietstocht in juni en een bustocht in september zijn voorbereid. U bent van harte uitgenodigd aan deze activiteiten deel te nemen.

Wat de redactie betreft: Ronald Grootveld heeft zich teruggetrokken als eindredacteur. Deze taak rust voortaan op de schouders van Piet Drapers. En als u kopij voor de volgende aflevering heeft: dagelijks van harte welkom, uiterlijk vrijdag 1 augustus a.s.

Activiteiten

Fietstocht Zevenhuizen/Rottmerengebied, zaterdag 14 juni

De jaarlijkse fietstocht voert ons deze keer door het poldergebied ten zuidoosten van Zoetermeer, via de Binnenwegse polder, de Klappolder en de Tweemanspolder naar Zevenhuizen. We worden in de oudheidkamer Moerkapelle-Zevenhuizen verwelkomd met een kopje koffie. Daarna krijgen we een deskundige rondleiding. Op de bovenverdieping bevindt zich het Molenmuseum, waar van de twaalfde eeuw tot heden de ontwikkeling van de waterhuishouding in het Rottmerengebied is te zien. Ook is hier een expositie van de Stichting Molenverzameling Jan C. Lunenburg te bekijken. Via een mooie route langs de Rottmeren, waar we een tussenstop maken voor een consumptie, fietsen we weer richting Zoetermeer. Opgeven bij mw. Corry de Graaf, tel.(079) 3167276. Deelname leden gratis, niet-leden 3 euro. Verzamelen bij 't Oude Huis om 9.30, vertrek 10.00 uur.

Bustocht Noord-Holland, zaterdag 20 september

We begeven ons per bus naar het oude Zuiderzeestadje Hoorn, dat rond 1300 is ontstaan, waar de visserij het middel van bestaan was. Dat het een welvarend stadje was, is nu nog te zien aan de vele mooie gebouwen, zoals: de Waag, het Westfries museum, het Stadhuis, de Verdedigingswerken, de Noorder- en de Oosterkerk. Vervolgens bezoeken wij Middenbeemster in de Beemster, die in 1612 werd drooggelegd. Dat was het levenswerk van Jan Adriaenszoon Leeghwater. De Unesco noemde de ontstaansgeschiedenis en de kaarsrechte verkaveling uniek in de wereld en verklaarde in 1999 de Beemster tot Werelderfgoed! Het hier gevestigde museum Betje Wolff, vernoemd naar de beroemde schrijfster uit de achttiende eeuw, laat stijlkamers zien uit verschillende periodes van de wooncultuur in de Beemster en omgeving. Het Agrarisch Museum Westerhem, gevestigd in een stolpboerderij uit 1877, beeldt het boerenleven en de manier van werken van vroeger uit. Er zijn o.a. prachtig beschilderde landbouwwagens en arrensleeën te zien.

Opgeven bij mw. Fia Brandhorst, tel. (079) 3517074 of mw. Corry de Graaf, tel. (079) 3167276. Museumjaarkaart meenemen!

De kosten bedragen 25 euro per persoon, inclusief eenmaal koffie met versnapering; lunch is voor eigen rekening (of zelf meenemen). Wilt u dit bedrag bij voorkeur overmaken op giro 4788145 ten name van Historisch Genootschap Oud Soetermeer te Zoetermeer, onder vermelding van Excursie 20 september.

Vertrek op 20 september om half negen vanaf de Marijkestraat.

Historie in de krant, alleen met uw hulp

De Zoetermeerse redactie van de Haagsche Courant is in april gestart met een historische rubriek, die eens per twee weken verschijnt. De rubriek is zeer uiteenlopend, variërend van persoonlijke interviews, onderzoekjes in het archief of boekmateriaal, opmerkelijke verhalen uit dit gebied, achtergrond van (monumentale) panden tot archeologische vondsten. Kortom, een zeer breed interessegebied, waarbij ook de geschiedenis van Nieuw-Zoetermeer, als groeikern en stad, nadrukkelijk de aandacht heeft. Zou het niet leuk zijn om ook mensen aan het woord te laten die iets kunnen vertellen over de eerste jaren van de groeikern. Wellicht heeft u nog ideeën over zaken die tot nu toe onderbelicht zijn gebleven. Inmiddels zijn al verschenen of staan op de persen stukken over de Spaanse Griep, een interview met Erris Oskam, de laatste dagen van de Tweede Wereldoorlog en over Poolse families die in 1948 in Zoetermeer kwamen wonen. Er zijn nog genoeg andere onderwerpen: de eerste inwoner van Palenstein en de Driemanspolder, de laatste ambachtsheer van Zoetermeer, de opstand tegen de volledige sloop van de Dorpsstraat, de eerste gekleurde families, verborgen historische hoekjes in de stad en zo veel meer. Schroom niet om de journalisten Michel van de Luijtgaarden of René Lamers te benaderen met uw suggesties. Redactie@hc-zoetermeer.nl Dorpsstraat 33 of via het genootschap info@oudsoetermeer.nl t.a.v. Ton Vermeulen.

Bij Fris Versshop voor al uw...

- **Hollandse en buitenlandse kaasspecialiteiten**
- **vers gebakken noten**
- **heerlijke zuidvruchten**
- **kakelverse eieren**
- **paté's en salades**
- **boerenzuivel**

Dorpsstraat 96 / 2712 AM Zoetermeer / Telefoon/fax (079) 316 76 16

Lastige Letters Leren Lezen?

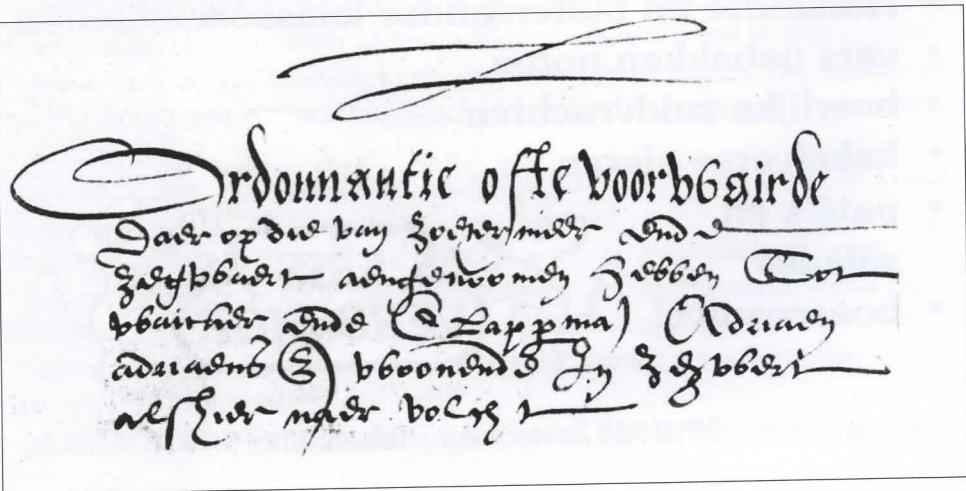
De hieronder staande tekst is slechts een fragment uit de rijke Zoetermeerse historie en vertelt ons van de aanstelling tot 'waecker ende Clapperman' in Zoetermeer en Zegwaart van Adriaen Adriaenszoon tegen het einde van de zestiende eeuw. Al lezend in de oude archieven komen soms schrijnende zaken, ernstige misdrijven, maar ook grappige gebeurtenissen aan het licht, die soms al eeuwenlang zijn vergeten en nu weer herinnerd worden. Vooral wanneer je op zoek bent naar het doen en laten van je voorouders kom je op deze manier soms leuke gebeurtenissen tegen.

Een eigen onderzoek naar je voorouders (genealogie) is tegenwoordig een populaire bezigheid, maar heb je ook zo'n moeite om al die kriebelige, krullende letters te lezen? Wat dacht je van al die onverklaarbare afkortingen en dan heb ik het nog niet over het taalgebruik van toen!

Oud handschrift leren lezen is één, het bijhouden ervan is twee en misschien wel het belangrijkste. Al oefenend en met behulp van anderen kun je het vertalen van oude handschriften (transcriberen) zelf leren. Daarom heb ik het plan opgevat om een groepje samen te stellen van mensen die graag in de

oude papieren neuzen voor historisch of genealogisch onderzoek.

De bedoeling is om een (woensdag) avond per maand in het Oude Huis bijeen te komen om het lezen van grappige oude teksten te oefenen. Aan het eind van de avond geven we elkaar dan een tekstje mee als huiswerk voor de volgende keer. Voor beginners is een goede basis wel erg handig. Bij voldoende aanmeldingen is de voormalige archivaris van Zoetermeer, Ronald Grootveld bereid gevonden een korte cursus te geven. Doe mee en geef je op voor een duik in de historie! Bel of mail: Ron Tousain (079) 316 56 54 of ronron@hetnet.nl

Sprekend Verleden: In gesprek met Kees Krijgsman

Mw. C.J. de Graaf en dhr. E.W. van den Burg

Enige tijd geleden belegde het genootschap een avond met als thema: 'Boter, kaas en eieren'. Behalve een lezing over de geschiedenis van de Brinkers Fabrieken werd de avond gevuld met het interviewen van een echte boterboer. Het was de heer C.M. Krijgsman, die zich publiekelijk over zijn beroep liet ondervragen. Omdat een verenigingsavond maar door een beperkt aantal leden kan worden bezocht, leek het ons een goed idee om de heer Krijgsman zijn verhaal nog eens te laten vertellen, maar nu in de huiskamer. Zodoende kunnen nu alle leden er kennis van nemen.

Het gezin waarin Kees is opgegroeid

"Ik ben geboren in 1932 in een huis aan de Voorweg en heb een zuster die in 1935 geboren is. Mijn vader was boterboer, mijn opa trouwens ook, maar daar kom ik straks nog op terug. Ik had nog een oudere broer kunnen hebben, maar die is door een auto-ongeluk om het leven gekomen".

Een ongeluk met dodelijke afloop

Omdat het voor het gezin Krijgsman een vreselijke slag geweest moet zijn en er in de jaren dertig nog betrekkelijk weinig auto's reden, waren wij benieuwd naar de toedracht.

"In die tijd bestond de Rijksweg A12 naar Den Haag nog niet. Al het doorgaande verkeer reed via de Voorweg. Mijn broertje speelde buiten, hij was toen zes jaar. Aan de ene kant had je de vaart langs de Voorweg en aan de andere kant had je weilanden. Twee opgeschoten jongens, een van Bos en een van Noordam, zaten te vissen en die riepen mijn broertje. Hij ging ook vissen en ving toen ook een visje. Hij moest een emmertje water halen

Pieter Krijgsman, die op 2 juni 1933 bij een auto-ongeluk om het leven kwam.

en hij rende naar de overkant. Toen hij weer terugliep, kwam er een auto aan, die hem schepte. Vroeger staken die bumpers ver vooruit, en daar kwam hij op terecht. Toen de chauffeur remde viel hij eraf en kwam met zijn hoofd op de stenen voet van een telegraafpaal terecht. Hij was op slag dood. Dat was een hele toestand. Ik was toen pas 1 jaar, ik kan me daar zelf dus niets van herinneren. Ik heb het allemaal uit overlevering. Mijn moeder is het haar hele leven niet te boven gekomen en mijn vader die pikzwart haar had, was binnen een half jaar grijs!”

Verhuizing naar de Broekweg

“Mijn ouders hadden die nare herinnering aan de Voorweg. Daarom zijn ze verhuisd naar de Broekweg. Dat was in 1936. Er werden daar villaatjes gebouwd in blokken van vier. Daar heeft mijn vader een huis gekocht, dat hij heeft laten bouwen door Huurman. Een vrijstaand huis met een pakhuis erachter. Daar ben ik verder opgegroeid. Dat is misschien wel aardig om erbij te vertellen. Op een gegeven moment wilden mijn ouders gaan emigreren naar Canada. Dat is uiteindelijk niet doorgegaan, omdat mijn moeder afgekeurd werd. Maar inmiddels had mijn vader wel zijn huis aan de Broekweg verkocht. Ooit, vóór de oorlog, had hij er 4.500 gulden voor betaald en hij ontving er bij de verkoop 25.000 voor. De mensen in Zoetermeer spraken erover dat die Henk Krijgsman zo’n geweldige prijs voor zijn huis had gekregen. Dat was in 1951!”

Vader en grootvader waren ook boterboer

“Mijn vader reed elke dag naar Den Haag en Scheveningen, behalve op donderdag. Hij heeft ook nog in Delft en Alphen aan de Rijn gereden. Je moest natuurlijk zien dat je klanten kreeg. Er waren toen in Zoetermeer al veel boterboeren, maar mijn vader zat toch vooral in Scheveningen. Mijn opa handelde daar ook al, die ging er met paard en wagen naar toe. Tweeënhalf uur heen en tweeënhalf uur terug. Mijn vader heeft de handel van mijn opa overgenomen, omdat deze toch te oud werd. Als jongen van 12 jaar reed mijn vader al met mijn opa mee naar de stad. Zo is het eigenlijk gegroeid”.

De lagere school en het vervolg dat niet kwam

“De lagere school waar ik op heb gezeten was de School met den Bijbel in de Dorpsstraat, waar nu restaurant de Zoetelaer gevestigd is. In de oorlog was het schoolgebouw door de Duitsers gevorderd en wij kregen toen les in het koorgedeelte van de Oude Kerk in de Dorpsstraat. Die ruimte werd afgeschoten met triplex platen en er werd een zoldertje in gemaakt, want het was daar heel koud. Er stond een kachel in de hoek. Er kon maar net één klas in. Er waren ook klassen ondergebracht in het pakhuis van Boon aan de

Schinkelweg. Vlak na de oorlog wilde ik graag naar de Technische School, omdat ik timmerman wilde worden. Ik had me al opgegeven bij de Christelijke Ambachtsschool in Den Haag, maar mijn vader zei dat ik toch beter met hem mee kon gaan om de handel weer op te bouwen, want in de oorlogsjaren was de handel zo goed als verdwenen”.

Wat houdt het beroep van boterboer eigenlijk in?

“Vroeger is het begonnen met boeren die naar de stad gingen met de boter die ze op de boerderij hadden gemaakt. Brinkers is eigenlijk de man geweest die de aanzet heeft gegeven voor de handelaren in boter. Hij is in dezelfde tijd als mijn grootvader begonnen. Hij ging zelfs lopend met een mand aan zijn arm naar de stad. De boerenknechten, die in de polder werkten, zagen dat eigenlijk ook wel zitten en die namen contact op met Brinkers. Die zei dan:

“Ik koop wel een paard en wagen voor je en die betaal je dan af via de margarine die je bij mij afneemt”. Dat was dus goed geregeld en zo is de boterhandel in Zoetermeer ontstaan. De boterhandel is typisch voor Zuid- en Noord-Holland, in de andere provincies komt het niet zoveel voor. In de buurt van Amsterdam waren ook wel wat boterboeren, maar in Zoetermeer kwam het toch vooral doordat Brinkers hier gevestigd was. Alleen al in Zoetermeer waren er wel zo'n vijftig boterboeren. Er was hier een groot afzetgebied.

Pieter Krijgsman, die eerst boer was, ging in 1897 in de boterhandel.

In Zoetermeer zelf hadden wij niet eens klanten. In Rotterdam reed mijn oom, Piet Krijgsman en hij ging ook naar Haarlem, op de fiets! In regen en wind, met de mand voorop. Die heeft wat meegemaakt. Later had hij een motorcarrier. Dat is een harde werker geweest. Hij kon ontzettend goed klanten maken.

Kees wordt zelf boterboer

“Ik ben zelf in 1946 of in 1947 begonnen. Toen de inwoners van Scheveningen in 1943 moesten evacueren vanwege de aanleg van de Atlantikwall had de zaak van mijn vader geen bestaansgrond meer. Veel boterboeren stopten toen, want ze hadden ook geen auto meer om mee te rijden. Ze gingen aanvankelijk wel op de fiets naar de stad, maar dat ging ook moeilijk. Velen van hen werden tuinder. Ze huurden dan een stuk land bij een boer, maar mijn vader had daar geen zin in. Hij heeft toen van alles en nog wat gedaan. Je moest toch brood op de plank hebben. Vlak na de oorlog waren veel van zijn klanten nog niet teruggekeerd; hij is toen nog een poosje bloemengrossier geweest. Een zwager van hem uit Boskoop had een aantal bloemenwinkels in Den Haag als klant en hij vroeg aan mijn vader of hij die wilde overnemen, dan reed hij zelf op Leiden. Dit beviel mijn vader kennelijk niet zo goed, dus toen de klanten weer terug naar Scheveningen verhuisden, is hij daar weer begonnen. Dat was de periode dat ik met hem mee moest. Ik heb nog meegemaakt dat de wijk Duindorp dicht zat. In de andere straten keerden de bewoners al terug, maar de bestrating was er nog niet hersteld.

Bloembinderij

DE NOBEL

- voor al uw
- ✿ Relatiegeschenken
 - ✿ Bloemdecoraties
 - ✿ Smaakvolle boeketten
 - ✿ Bruidswerk
 - ✿ Rouwwerk

Dorpsstraat 86k, Zoetermeer, telefoon (079) 316 93 11

Ik ging toen met mijn vader op de fiets naar Scheveningen. Mijn vader had tijdens de oorlog een pakhuis gehuurd in het zogenaamde 'slop van Maarten Sukkeren' bij de Marcellisstraat en daar zette Brinkers de margarine neer en van daaruit gingen we langs de klanten met de mand voorop. En 's avonds gingen we weer op de fiets terug naar Zoetermeer.

In de winter viel dat natuurlijk niet mee. We verkochten toen alleen margarine onder onze eigen naam. Op deze manier heb ik het vak dus van mijn vader geleerd. Je moest natuurlijk wel een beetje feeling hebben en goed kunnen praten om de mensen over te halen om klant te worden. Als jongen van een jaar of zestien kreeg ik een mandje margarine mee en ik moest maar zien dat ik nieuwe klanten kreeg. Ik heb wel eens gezegd dat je de margarine als roomboter moest zien te verkopen. Je moest ze zover krijgen dat ze het eens wilden proberen. Ik gaf dan een half pond margarine cadeau. De volgende week ging je dan terug en vroeg je of het was bevallen en of ik voortaan wekelijks aan de deur mocht komen. Op die manier investeerde ik dus, de kosten gingen voor de baat".

Er waren ook wel eens tegenvallers. "Toen ik een jaar of 15, 16 was kregen we een auto en reed ik al van klant naar klant, dat kon, zonder rijbewijs. Op een keer reed ik in de Stevinstraat richting Soetensstraat. En daar reed net een politieagent op de fiets, die mij in de gaten had. Ik reed door naar de volgende klant, maar daar had hij mij te pakken: 15 gulden boete. Een dag voor niets gewerkt!"

Zegeltjes en cadeaus

Wij waren bekend door onze margarine. We hadden eigen wikkels. Er zat een zegeltje op dat je kon sparen. Brinkers is daar na de oorlog mee begonnen. Je kon in het begin voor kleurpotloden sparen. Er kwamen andere artikelen bij, zoals badhanddoeken. Wij zijn toen zelf met kop en schotels begonnen. Voor vijftig zegels kreeg je een mooie kop en schotel gratis. Dat liep als een trein. We kochten die bij Bender, een grossier in porselein in Delft. Ik heb ook een poos badhanddoeken gegeven. Het was zo, ik ging in de Wippolder in Delft nieuwe klanten zoeken. Dat was een pas gebouwde wijk. In een portiek waren zo'n zes woningen, daar belde ik aan en dan vroeg ik of ik daar mocht leveren. Als ze klant werden, gaf ik ze een badhanddoek cadeau. Dat liep best, want de ene buurvrouw vertelde dat aan de andere, die wilde ook wel zo'n handdoek. Al die vrouwtjes kwamen achter me aan! Die actie was dus een succes. Ik ben nog jarenlang in de Wippolder blijven rijden. Maar op een gegeven moment groeide het aantal klanten in Scheveningen zo, dat ik Delft er niet meer bij kon doen.

Ik zei daarnet al dat wij een eigen wikkel hadden. Die had mijn vader vóór de oorlog al. Er werd wel eens wat aan veranderd. Je ging met de tijd mee.

Mijnheer Pars van Brinkers zei dan: "Zullen we de boel maar weer eens aanpassen, mijnheer Krijgsman?" Hij ontwierp dan een wikkel met bijvoorbeeld een ander lettertype. Een nieuw jasje stimuleerde weer en het was leuk als je daardoor weer wat meer verkocht. Maar soms was een klant wat terughoudend, omdat hij dacht dat je een andere margarine verkocht. Op de kuipjes die naderhand kwamen, kon onze eigen naam niet meer vermeld worden, die verkocht je onder de merknaam, zoals Wajang. Je kreeg meer variatie in je aanbod".

Concurrentie was groot

"Er was een stilzwijgende afspraak dat je geen klanten van een ander afpakte. Dat was een soort erecoed. Als je jezelf daar niet aan hield, was je geen beste. Het was een uitdaging om het eerst in een nieuwbouwwijk te zijn; er waren geen onderlinge afspraken met de andere boterboeren. Het was echt: wie het eerst komt, het eerst maalt. We reden zelfs verhuishagens achterna, want dat kon wel eens een nieuwe klant betekenen. Daar werd meteen werk van gemaakt. Er heerste een echte concurrentiestrijd, er waren immers zo veel boterboeren!

Ik heb het zelfs meegemaakt bij een klant van mij, daar hing een briefje aan de deur wat zij nodig had. Je kon in die tijd de bestelling gewoon voor de deur neerzetten of je had een sleutel waar je zelf mee naar binnen ging. Het gebeurde dan dat een andere boterboer de bestelling doodleuk had neergezet en de volgende dag ging afrekenen. Het is niet te geloven, maar dat waren nog bekenden ook.

Op een keer reed ik de stad uit, toen stond er bij het Wilhelminapark in Voorburg een oude boterboer uit Zoetermeer. Ik dacht, laat ik die maar meenemen. Toen hij in de auto zat vroeg hij: "Van wie ben jij er één?" Ik zei: "Van Henk Krijgsman". "Jongen, dan zal ik je eens wat vertellen, ik had toch nog eens een klant van hem te pakken in de stad!" Ik zei: "Dat was toch niet zo mooi wat u deed". Hij zei: "Het is goed afgelopen hoor, want je vader kwam de auto uit en die zei: "Jongen, dat moet je niet meer doen, anders ziet het er slecht voor je uit!"

Kees deed ook wel eens iets wat niet helemaal in de haak was.

"In Scheveningen was het zo, dat de kruideniers om zes uur 's avonds de winkel moesten sluiten. Wij reden na zessen nog wel langs de klanten, hoewel dat niet mocht. Ik ben menig keer bekeurd en achterna gezeten, omdat ik nog aan het boterboeren was. Zo'n kruidenier had dan de politie gebeld dat die boterboer 's avonds nog aan het werk was, terwijl hij zelf dicht moest vanwege de Winkelsluitingswet. Dat was natuurlijk te begrijpen. Dan zat de politie weer achter me aan. De bekeuringen die je kreeg, vielen wel mee, daar was overheen te komen".

Verkocht de boterboer ook kaas?

“Ja, dat hoorde er bij. De laatste jaren betrokken we de kaas vooral bij Van Tol in Waddinxveen. Die had Uniekaas, die was echt goed. Maar vroeger kocht mijn vader hier en daar bij kaaspakhuizen partijen in. We hadden ook boerenkaas, die kochten we rechtstreeks bij de boer. De kwaliteit daarvan wisselde nogal. De boerinnen maakten de kaas en de één kon dat beter dan de ander. Als vroeger een boerenzoon om een meisje ging, een boerendochter, moest ze wel goed kaas kunnen maken, want dat bracht ‘knaken in de knip’. De boerenkaas is toch nooit zo’n groot product geworden als de fabriekskaas. Niet iedereen houdt ervan. Nu begint het wel weer wat meer in trek te komen, maar vroeger verkocht je tien fabriekskazen tegen één boerenkaas. Zo’n verschil was dat.

De kaas kochten we meestal één keer per week in. Soms kon je met een partijtje kaas wat langer vooruit. We hadden een pakhuis waar de kazen werden opgeslagen en eens in de week werden ze gekeerd. Je moest ze goed afdekken om ze schoon te houden. Vooral met warm weer moest je de jonge kaas goed in de gaten houden, anders droop ze zowat van de plank af. ‘s Winters was het wel eens een probleem om boerenkaas te krijgen, dan was de smaak niet zo die hoorde te zijn. Meikaas is de beste kaas, de zogenaamde graskaas. Die wordt opgelegd, zodat hij jong of jongbelegen wordt. In de maanden mei en juni is dat wel de beste kaas. De koeien eten dan vers gras”.

En hoe zat het met de eieren?

“Voor de oorlog hadden we ook al eieren, maar die werden niet zoveel verkocht. De mensen hadden toen niet zoveel geld. Mijn vader zou zeggen: “Je verkocht eieren aan een zieke en aan een kraamvrouw”. Je moest nog voorzichtig rijden ook, want die eieren lagen in kistjes met een laagje stro erin, dus het was niet zo’n rendabele handel. Dat ging eigenlijk zo: Bij mijn vader konden de klanten het hele jaar sparen voor gratis eieren die ze dan met

Pasen cadeau kregen. Ze kochten bijvoorbeeld drie pond margarine per week, dan kregen ze met Pasen een bepaald aantal eieren. Dat was een vorm van reclame. Mijn vader had wel eens moeilijkheden.

Henk Krijgsman, de vader van Kees, met zijn T-Ford te Scheveningen in 1922.

Dan zei een klant dat de buurvrouw veel meer eieren had gekregen. Maar die mensen namen meer af en hadden daardoor recht op meer eieren. Mijn vader had het tegen de Pasen daardoor erg druk, maar hij verkocht bijna geen eieren. Nu is het zo, dat je met Pasen veel eieren verkoopt, want je geeft ze niet meer weg. De mensen vroegen ook wel om kneusjes, die kregen ze dan goedkoper. In de loop der jaren is de handel in eieren wel beter geworden, omdat de mensen meer geld te besteden kregen. De laatste jaren is er meer vraag naar scharreleieren. In verhouding zijn de eieren niet veel duurder geworden. Vroeger hield een boer tweeduizend kippetjes en daar kon hij van bestaan. Later is hij door de mechanisering met dezelfde arbeid aan tienduizend kippen begonnen, en daardoor bleef dat ei toch goedkoop.

Hoe werden de producten in het weekend en tijdens feestdagen bewaard?

“Achter ons huis aan de Broekweg hadden we een pakhuis met een diepe kelder, daar was het echt koud. Daar werden de producten bewaard. Boven de kelder was de kaasopslag, die hoefde niet koel te zijn. Elke boterboer had bij zijn huis een pakhuis met een kelder en daarboven een opkamer voor de kaasopslag. In de zomer bij erg warm weer was het een hele toestand om de boter in je auto goed te houden. Vroeger had je allemaal een regenput, mijn vader nam dan een moltondeken die hij in de put hing, dat water was behoorlijk koud. ‘s Morgens wrong hij de deken goed uit en die spreidde hij over de margarine heen, dan bleef deze zeker tot een uurtje of twee hard.

Henk Krijgsman (links) met zijn zoon Kees in de opslagruimte van de kaas.

Na die tijd kroop de warmte erin. Hij had ook een wit laken over de auto, dat hield de warmte enigszins tegen. Zo werd het dan een beetje koel gehouden, maar in roomboter zit veel water, dat droop zo het pakje uit als het warm werd. Koelkasten waren er nog niet. 's Avonds haalde je de roomboter uit de auto en dan legde je ze op de koude stenen in de kelder, op die manier werd het weer aardig hard. De laatste jaren had ik natuurlijk wel koeling in mijn pakhuis. In de auto niet, maar ik nam de boter in koelboxen mee.

Tegenwoordig wordt de margarine harder gemaakt. Als het zomer wordt, harden ze de margarine. Vroeger deden ze dat niet, dan liep ze zo het pakje uit. De mensen langs de weg zeiden dat je het beter per liter kon verkopen. Toch had ik nog steeds hinder bij warm weer. Jonge kaas bijvoorbeeld loopt uit en wordt slap. De zomertijd was voor mij het meest vervelend. Winterse kou kon me niet schelen, maar de zomer, als je waren achteruit gingen, daar had ik een hekel aan. Je leed dan ook dikwijls schade. Ik nam wel drie weken vakantie in de zomer, vroeger nooit, mijn vader was een ouderwetse man die vond dat je een klant niet kon laten zitten. Dat is natuurlijk onzin, ik deed het wel. Mijn vader ging een keer drie weken naar Canada en ik dacht dan neem ik het meteen lekker waar. Van toen af aan heb ik steeds drie of vier weken vakantie genomen. Dat was vanaf de jaren zeventig. Toen ik eenmaal getrouwd was, gingen we toch wel elk jaar met vakantie. De klanten raakten eraan gewend. Ze waren meestal blij als ik weer terug was.

Een kleine zelfstandige

“Met een eigen zaak ben je altijd druk. Als je er niet voor honderd procent achterstaat, houd je het niet vol. Je kon ook nooit ziek zijn. Toen ik nog bij mijn vader meereed, was ik wel eens niet lekker, dan kwam hij aan mijn bed en zei: “Joh, kom er maar uit, je hebt geen koorts, in de stad knap je wel op”. Dat was nog waar ook. Mijn dochter had eens de bof en daardoor kreeg ik het ook. Ik had een enorm dikke nek. Oude dokter de Bruijn was er toen nog en die zei dat het te gevaarlijk was om op pad te gaan. Het was net tijdens de kerst- en nieuwjaarsweken, dan was het extra druk en kon je juist goed verkopen. Dat vond ik vreselijk. Mijn buurman heeft toen nog samen met mijn hulp een zaterdag de wijk gereden. Toen wist hij de klanten te wonen, dus ik was blij dat ze dat voor me deden. Je kon niet ziek zijn, ik heb in het ziekenhuis gelegen voor een breuk, dan werd er dus niet gereden. Ik was ook niet verzekerd, dus als ik ziek was, droeg ik zelf het risico. De handel lag dan stil. Gelukkig ben ik verder altijd goed gezond geweest, anders was ik echt in de problemen gekomen. Ik zeg altijd: Als je nog met één been uit bed kan komen, dan ga je. Het komt bij de kleine middenstandszaakjes dikwijls voor dat ze moeten doorwerken tijdens ziekte. Je bent ook nooit klaar.

Vroeger was ik op woensdag wel eens thuis, maar dan reed ik 's zaterdags de hele dag, dikwijls tot 's avonds laat. Je had dan wel een extra goede dag, omdat de mensen die dag hun geld kregen. Dan was ik 's avonds om halfzeven in de Korendijkstraat, daar woonde mevrouw Klein in zo'n klein huisje in een poortje. Ze zat dan altijd koper te poetsen. Mijn hulp en ik kregen dan een kopje soep. Daarna moesten we nog een stukje Korendijkstraat en de Wassenaarsestraat en dan waren we klaar. Maar toen ik nog een jonge knul was van een jaar of achttien wilde ik ook wel eens op stap 's zaterdagsavonds. Dan moest ik bij mijn vader vandaan om een uurtje of vier, halfvijf. Dan ging ik met de bus naar huis, dan kon ik tenminste nog ergens naar toe. Maar ja, hij moest het verder alleen doen en om een uurtje of drie begon zijn gezicht al een beetje te hangen. Dan dacht hij natuurlijk straks laat hij me in de steek, zo ging dat. Nee, veel vrije tijd had je niet, het was altijd maar werken, werken en nog eens werken.

Een onmisbare hulp

“Zonder de hulp van mijn vrouw zou het nooit gelukt zijn. Er zijn genoeg vrouwen die hun man verplichten om bij een baas te gaan werken, zodat ze om zes uur thuis zijn. Mijn vrouw is een kwekersdochter uit Boskoop, zodat ze het werk dat ik deed helemaal niet gewend was. Ze heeft zich heel goed

aangepast in Zoetermeer. Maar ze zal zich best wel eens alleen gevoeld hebben, want ik ging 's morgens om acht uur de deur uit en ik kwam soms pas 's avonds om tien uur thuis.

Kees met zijn bedrijfsauto, daarnaast zijn zoon Art en zijn kleinzoon Simon.

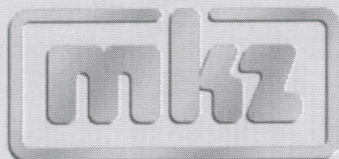
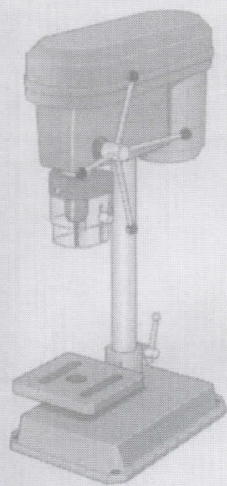
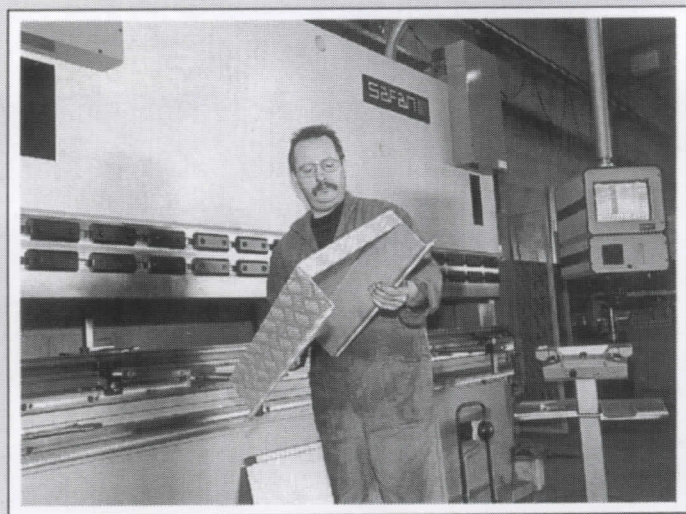
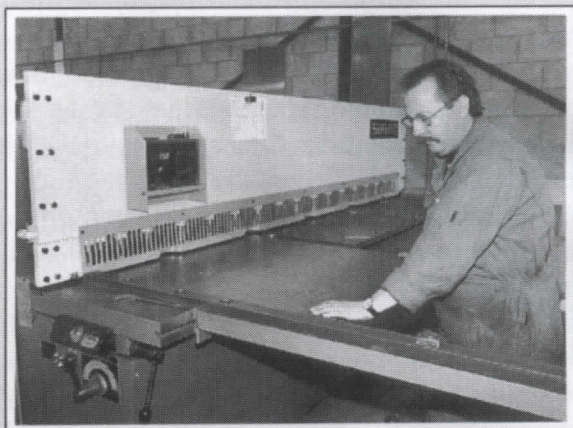
Toen ik voor mezelf begon, heb ik het Middenstandsdiploma gehaald en mijn vrouw had een kruideniersdiploma. Dat mocht toen gecombineerd worden en dat waren juist de vakdiploma's die je nodig had. Mijn vrouw ging niet mee naar de stad, maar ze deed wel pakhuiswerk. Als ik 's avonds thuiskwam, hielp ze ook mee om de wagen weer te laden voor de volgende dag.

En weer is er een boterboer gestopt

Op 1 juli vorig jaar ben ik officieel gestopt. Ik wilde eigenlijk doorgaan tot 1 september, maar mijn vrouw wilde graag dat ik eerder ophield, voordat de vakantietijd begon zodat ik afscheid van mijn klanten kon nemen. Ik heb toen 375 rozen gekocht en elke klant een roos gegeven, met een kaartje eraan waarop een foto van mijn bestelwagen stond. Inmiddels ben ik 70 jaar, dat is toch een mooie leeftijd om te stoppen. De leeftijd was niet de enige reden om te stoppen. De toename van het autobezit waardoor het parkeren in de smalle straten in Scheveningen echt heel problematisch werd en ik steeds grotere afstanden moest lopen om bij de klanten te komen, begon me op te breken. Dat werd heel vermoeiend. Als ik wel eens op de rijweg bleef staan dicht bij de klant, stonden er meteen auto's te toeteren die erdoor wilden. Maar meer vrije tijd was toch wel heel belangrijk. Ik heb het nu gewoon nog drukker dan toen ik werkte!

Nu óók voor particulieren!

- LASSEN ○
- ZETTEN ○
- DRAAIEN ○
- VERKOOP ○

MKZ-Metaalbewerking

Industrieweg 21, Zoetermeer

Telefoon (079) 341 63 41

De Spaanse griep in en rond Zoetermeer

Reinold Vugs

Reinold Vugs, eigenaar van een tekstbureau in Zoetermeer, is auteur van "In veel huizen wordt gerouwd. De Spaanse griep in Nederland". Het boek verscheen bij uitgeverij Aspekt, ISBN 90-5911-081-1. De illustraties bij dit artikel zijn afkomstig uit deze uitgave.

Aan het eind van de Eerste Wereldoorlog werd de wereld getroffen door een onzichtbare vijand, die nog machtiger was dan de strijdende legers: de Spaanse griep. Deze bijzonder agressieve variant van het griepvirus leidde wereldwijd tot de dood van naar schatting vijftig miljoen mensen en zorgde voor honderden miljoenen zieken. In Nederland stierven bijna 30.000 mensen, net zoveel als het inwonertal van steden als Breda of Amersfoort. Ook Zoetermeer en omgeving werden door de dodelijke Spaanse griep bezocht.

De Spaanse griep heeft onlangs een actueel tintje gekregen. SARS, ofwel Severe Acute Respiratory Syndrome, heeft voor internationale paniek gezorgd*. De geheimzinnige longziekte, waaraan duizenden mensen lijden en die ook veel sterfgevallen veroorzaakt, doet, wat de symptomen betreft, in een aantal opzichten aan de Spaanse griep denken. Naar verwachting zal de schade die SARS aanricht relatief beperkt blijven, al was (en is) er nog veel bezorgdheid.

Terug naar 1918, want over dat jaar gaat het als we het over de Spaanse griep hebben. De ziekte heet zo, omdat er eind mei 1918 voor het eerst vanuit het neutrale Spanje over werd bericht. Alfonso XIII, de Spaanse koning, was ziek, evenals leden van zijn regering en niet te vergeten eenderde van de Spaanse bevolking. De ziekte verspreidde zich als een lopend vuurtje over de aarde, op enkele zeer afgelegen plaatsen na. In een aantal maanden tijd vielen er vele zieken en ook doden. Slachtoffers stierven een gruwelijke 'verdrinkingsdood', ze stikten in hun eigen, bloederige longvocht. Gezinnen werden verwoest, gemeenschappen vernietigd.

Het einde der tijden leek nabij, of zoals A.M. de Jong in 1928 schreef: "Vreselijke namen werden gemompeld. Dit was geen griep...dit was longenpest...oude verhalen leefden op, fantastische verhalen van afschuwelijke epidemieën die hele steden hadden ontvolkt, ganse volken gedecimeerd. Wonderlijke verklaringen gingen erin als koek: de smetstof kwam van de slagvelden over de wereld gewaaid...de grond kon die afgrijselijke mest van tienduizenden lijken elke dag niet meer verwerken. Giftige dampen stegen uit de bodem, woeien rond, verspreidden ziekte en dood over de landen, ver van de fronten...De wereld liep op een eind."

Overlijdensadvertenties
Emmer Courant nov. 1918

Zoetermeer en Zegwaart

Wie in de Akten van overlijden van Zoetermeer en Zegwaart speurt, vindt diepe sporen van de griep terug. De Gemeenteraad van Zoetermeer had in 1918 evenwel andere zaken aan het hoofd, want in de notulen van de vergaderingen komt de Spaanse griep niet voor. Ook in de rest van Nederland raakte de griep ondergesneeuwd door het einde van de Eerste Wereldoorlog, de daaropvolgende demobilisatie en de (mislukte) revolutiepoging van Troelstra. Bovendien was er in het najaar van 1918, toen de griep op haar hevigst was, net een nieuwe regering aan de slag gegaan. Ook in het Jaarlijksch verslag der gemeente Zoetermeer over dat jaar wordt niets over de ziekte gemeld. Sterker nog: "De gezondheids-toestand kan over het geheel gunstig worden genoemd. In het afgelopen jaar kwamen 6 gevallen van febris typhoidea [tyfeuze koorts] voor." Kortom, gaat u maar rustig slapen, burgers van Zoetermeer en Zegwaart. Terug naar de Akten van overlijden, waaruit een minder rooskleurig beeld opdoemt. Overlijden er in de jaren 1915 t/m 1917 en in 1919 drie

tot vijf Zoetermeeders gedurende november en december, in 1918 zijn dat er twaalf. In Zegwaart is er in 1916 een uitschieter naar boven, maar verder variëren de cijfers in dezelfde periode van vier tot zes doden; in 1918 zijn dat er ineens dertien. Deze cijfers krijgen een extra lading als je bedenkt dat er in 1918 in Zoetermeer totaal 26 overlijdens worden geregistreerd. In Zegwaart staat de teller dat jaar op 38.

Wat laten de Overlijdensverklaringen - beperkt tot november en december 1918 - zien? De eerste Zoetermeerse dode waarbij als doodsoorzaak expliciet influenza wordt vermeld, is Johanna de Wit. Zij overleed op 20 november en was toen 55 jaar. Twee dagen later stierf Geertruida Maria Duivesteijn, 15 jaar, gevolgd door Johanna Maria Duivesteijn, 14 jaar oud. De twee meisjes hadden longontsteking gekregen, een van de gevolgen van griep, en stierven in hun puberjaren. (De Spaanse griep maakte opvallend veel slachtoffers onder mensen in de bloei van hun leven, met name in de leeftijdscategorie 20-40.) Op 28 en 29 november waren er twee andere griepdoden, 65 en 5 jaar oud, in de gemeente Zoetermeer. In Zegwaart was de griep vanaf begin november actief. Het eerste

slachtoffer was Margaretha Toor, die 46 was toen ze op 2 november overleed. Op 8, 20 en 23 november en op 1 en (waarschijnlijk) 4 december waren er andere griepdoden te betreuen. De jongste was pas acht maanden oud: Margaretha Mathilda Maria Hekker. Kleinere gemeenten in de buurt waar griepdoden vielen, waren bijvoorbeeld Benthuizen, Bleiswijk en Pijnacker. In de eerste plaats woonden toentertijd ruim 900 mensen, van wie er in november vier aan de Spaanse griep stierven. Voor Bleiswijk (ca. 1950 inwoners) en Pijnacker (ca. 2600 inwoners) bedroeg het dodental in die maand respectievelijk 10 en 18.

De toestand in Den Haag

“Men kan over de griep dikwijls verontrustende berichten in de bladen lezen, waarover ik in het belang der openbare orde wel wilde, dat zij ongedrukt waren gebleven. Tegenover die verontrustende berichten moge er dan wel eens op worden gewezen, dat de griep hier in onze gemeente blijkbaar van weinig kwaadaardige aard is geweest. Het hoogste gemiddelde sterftcijfer in één week was [...] 12.03 [promille], welk cijfer voor Rotterdam was 16.46 en voor Amsterdam 23.42, dus nagenoeg het dubbele.” De sterftepiek in Den Haag werd bereikt in de week tussen 24 en 30 november, met 81 doden. Tussen 6 oktober en de week van 28 december stierven 475 Hagenaars aan de Spaanse griep.

Twee kinderen, die zich met mondkapjes tegen de dodelijke Spaanse dame proberen te beschermen.

Bovenstaand citaat is afkomstig van de Haagse burgemeester J.A.N. Patijn - pas sinds het najaar van 1918 in functie - in zijn toespraak tot de gemeenteraad op 6 januari 1919 toen het ergste al achter de rug was. Blijkbaar zorgden de media in hun berichtgeving voor onrust onder de bevolking, onrust die volgens de burgervader helemaal niet nodig was, want Den Haag werd helemaal niet zo zwaar bezocht. Patijn kon de griep relativeren tot hij een ons woog, feit was dat de ziekte diep ingreep in het dagelijks leven van vele Hagenaars. In het "Verslag van den Gemeentelijken Geneeskundigen Dienst te 's-Gravenhage" over 1918 staat met betrekking tot het laatste kwartaal, dat "[...] de verrassing [bracht] der griepandemie, die de inspanning van alle krachten, men kan veilig zeggen tot het uiterste gevorderd heeft." De artsen moesten in november ruim driemaal vaker op pad dan in dezelfde maand in 1917, de wijkzusters volgden. De gemeentepothek had het in juli en augustus druk, in november en december liep het de spuigaten uit; normaal gesproken waren februari en maart de drukste maanden van het jaar.

In de handelingen van de Gemeenteraad is amper iets over de griep te vinden, afgezien van een interpellatie van raadslid Mr. H.J. Nieboer op 4 november. Deze opende zijn rede met de opmerking dat hij een zekere ongerustheid onder de bevolking bespeurde. Een algemene maatregel om de epidemie te bestrijden, was het sluiten van de scholen geweest. Maar, zo vroeg Nieboer zich af, kon er niet nog wat meer worden gedaan? Hij dacht aan het geven van adviezen op hygiënisch gebied. Wethouder Van Vuuren, van de Burgelijke Stand, antwoordde dat de Spaanse griep een ziekte was die niet werd genoemd in de wet op de besmettelijke ziekten. Zodoende werd er geen opgave van de ziektegevallen gedaan. Van Vuuren kon iedereen echter geruststellen: de griep was minder ernstig, zowel in aard als omvang, dan in andere gemeenten.

"Ik geloof, dat dit voor een groot deel te danken is aan de omstandigheid, dat Den Haag zich heeft uitgebreid meer in de breedte dan in de hoogte, en beschikt over ruime pleinen, breede straten en uitnemende plantsoenen". Hij gaf een groot aantal cijfers, waaruit naar voren kwam dat het aantal sterfgevallen fors lager lag dan in Amsterdam en Rotterdam. Kortom, de Hagenaars hoefden zich - althans voorlopig - geen grote zorgen te maken. Wat deden B. en W. aan de bestrijding van de griep? In theorie hadden alle openbare gelegenheden tot verboden gebied moeten worden verklaard en alle bijeenkomsten van mensen verboden dienen te worden.

"De adviseurs zijn het echter eenparig eens met Burgemeester en Wethouders, dat deze remedie erger zou zijn dan de kwaal. Men zou dan het geheele maatschappelijk verkeer stremmen".

De algemene schoolsluiting was volgens B. en W. afdoende. En inderdaad, hygiëne was belangrijk, evenals het vermijden van volle trams en vooral danszalen, “waar men zich warm maakt en stof opjaagt.” Nieboer dankte de wethouder voor zijn bevredigende en geruststellende antwoord en daarmee was de interpellatie beëindigd.

De Spaanse griep was een van de vier grote grieppandemieën van de afgelopen ruim honderd jaar. De laatste stamt uit 1968. Dergelijke medische rampen doen zich met een zekere regelmaat voor.

Een nieuwe influenzapandemie roept dan ook vele vragen op. Wanneer komt ze? Hoe ziet het virus er uit? Hoe virulent is het? Wanneer is het bij ons? Kunnen we een vaccin maken? Zijn antivirale middelen effectief?, enzovoorts. Allemaal vragen die pas te beantwoorden zijn als het eenmaal zover is. Een vraag die wel én kort kan worden beantwoord, is: zal er ooit nog een influenzapandemie komen? Ja, zonder twijfel.

* De passage over SARS is half april 2003 geschreven. Mogelijk hebben zich inmiddels ontwikkelingen voorgedaan, die tot andere conclusies aanleiding geven.

ARTOTHEEK 'DE VLAMING'

Verhuur

beeldende

kunst

Voor bedrijven en particulieren

Vlamingstraat 2a
2712 BZ Zoetermeer
Telefoon 079 3169551

Voorspellingen of wensen

Piet Drapers

In het archief van de gemeente Zoetermeer bevindt zich een rapport uit 1958 dat als titel draagt 'Een studie van de sociaal-economische structuur en de stedebouwkundige ontwikkeling'. Als dan in het voorwoord ook nog wordt vermeld dat ook de toekomstige mogelijkheden voor Zoetermeer aan de orde worden gesteld, dringt zich anno 2003 meteen de vergelijking op met het gemeentelijk rapport 'De toekomstvisie voor de gemeente Zoetermeer tot 2025'.

Wij weten wat er van het Zoetermeer uit 1958 is geworden. De onderzoekers beschrijven de situatie in dat jaar en wagen zich op grond van historische gegevens in combinatie met gemeentelijke 'beleidsvoornemens' aan voorspellingen, die soms ook de vorm van wensen aannemen.

Van dorp tot stad

In 1958 telde Zoetermeer 7.502 inwoners. De onderzoekers stellen vast dat het inwonertal sinds 1880 is verdrievoudigd en dat het dorp in relatieve zin sneller groeit dan het land. De verklaring die hiervoor wordt gegeven, is dat industrie, handel en verkeer zo in betekenis zijn toegenomen, dat voldoende bestaansmiddelen voor een groeiende bevolking beschikbaar kwamen. Voorspeld wordt dan ook dat in 1973 het aantal inwoners wel eens circa 15.000 zou kunnen zijn.

Ja-knikker, Meerpolder,
jaren 50.

Aangegeven wordt ook waar de 7.500 nieuwe Zoetermeeders moeten gaan wonen, want met behulp van een aftelsom komt men tot de conclusie dat er maar één plek voor is. Zoetermeer ligt in een gebied waar belangrijke olievondsten zijn en de concessie die aan de Nederlandse Aardolie Maatschappij is verstrekt, maakt bebouwing ten noorden van de Vlamingstraat en de Dorpsstraat onmogelijk. Uitbreiding naar het oosten wordt verhinderd door de begraafplaats en de rioolzuiveringsinstallatie en planologisch wordt de zuidelijke grens gevormd door de Rijksweg en de spoorbaan. Er is derhalve maar één richting, waarin Zoetermeer de noodzakelijke uitbreiding van de woonbebouwing kan realiseren, nl de westelijke.

Overigens wordt in het rapport ook melding gemaakt van een plan dat door de gemeente Den Haag is opgesteld voor de bouw van een nieuwe stad, "Wilsveen", die op nauwelijks 600 meter ten westen van Zoetermeer moet verrijzen. Ook wordt melding gemaakt van een tweede ontwerp voor het opvangen van de stedelijke bevolking in het gebied rondom Den Haag. De woningen van dit 'plan Reyens' zullen grotendeels op het grondgebied van Pijnacker liggen, maar ook dicht bij de gemeentegrenzen van Zoetermeer komen. Beide plannen kunnen in de ogen van de onderzoekers geen genade vinden. Zij omarmen het standpunt van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland als het gaat over de problematiek "ener nieuwe Stad". Gedeputeerde Staten stellen dat de groei van de Haagse agglomeratie opgevangen kan worden in deze agglomeratie zelf, in die van Leiden alsmede in enkele bestaande kleine kernen, waaronder Zoetermeer.

de la Gardestraat, 1972, de eerste opgeleverde woningen in Palenstein.
foto W. Hofland

Verheugd wordt geconstateerd dat deze visie de voorspelling waar kan maken, dat Zoetermeer de komende 15 jaar groeit tot een gemeente van 15.000 inwoners.

Wat er in werkelijkheid gebeurde, was dat de gemeenteraad van Zoetermeer in 1959 aan de regering voorstelde het Haagse huisvestingsprobleem op te lossen door van het boterdorp een stad te maken met 40.000 inwoners. De regering omarmde het plan en in 1962 werd er al gesproken over een stad met 100.000 inwoners. Het gemeentebestuur stelde een werkgroep in die in 1965 met het plan kwam om Zoetermeer te laten uitgroeien tot een grote stad ten noorden van de spoorlijn en de A12.

In 1966 werd begonnen met de woningbouw in Palenstein en Driemanspolder en in 1970 waren er al tweeduizend Zoetermeerders meer dan de 15.000 die in 1958 voorspeld waren en in 1975 was de magische grens van 40.000 al gepasseerd!

Bevolkingsgroei

In het jaar dat het rapport verschijnt, telt Zoetermeer dus mer dan 7.500 inwoners. Het lijkt er op dat het gezond wonen en leven is in Zoetermeer, want het geboortecijfer van Zoetermeer in de vijftiger jaren is constant hoger dan dat van het Rijk en het sterftcijfer ligt steeds beneden het landelijk gemiddelde. Het geboorteoverschot (meer geboren dan overledenen) in 1953 t/m 1957 is ongeveer 150 per jaar. De omvang van de bevolking wordt ook bepaald door het aantal mensen dat zich er vestigt of vertrekt. Het vestigingsoverschot over de vijf jaren 1953/1957 bedraagt in totaal 13. De onderzoekers constateerden toen, dat Zoetermeer vrijwel elk jaar een aanzienlijke bevolkingsgroei te zien geeft. Ook zochten zij uit waar de mensen vandaan kwamen die zich in de gemeente vestigden: 25 % kwam uit Den Haag, Voorburg, Rotterdam of Delft, 23% kwam uit aangrenzende gemeenten en 26% uit andere Zuid-Hollandse gemeenten. 26% kwam uit andere provincies en uit het buitenland vestigde zich niemand in Zoetermeer. Om binnen 15 jaar de bevolking te laten groeien naar 15.000 inwoners voorzag men dat dit niet alleen uit het geboorteoverschot kon komen. Met name de vestiging van de nog niet in Zoetermeer wonende, maar er wel werkende "werkforensen", die als woningzoekenden in 1958 waren ingeschreven, zouden ervoor zorgen dat het aantal van 15.000 gehaald werd. Als je naar de cijfers kijkt, is Zoetermeer nog steeds een "gezonde stad", met een lage gemiddelde leeftijd (per 1-1-2001: 36,4 jaar) en een flink geboorteoverschot. Toch heeft niet het geboorteoverschot, maar het vestigingsoverschot geleid tot de explosieve bevolkingsgroei. De reden dat men zich in Zoetermeer vestigde was ook niet dat men wilde wonen waar men zijn werk had, maar het feit dat men elders geen huisvesting kon vinden.

Meer dan zestig procent van degenen die zich in Zoetermeer vestigden was afkomstig uit Den Haag. Ook is Zoetermeer geïnternationaliseerd, met meer dan 120 nationaliteiten en een bevolking waarvan meer dan 20% tenminste één ouder heeft die in het buitenland is geboren.

Woningen

In 1958 beschikt Zoetermeer over 1.656 woningen. Dat waren er al 475 meer dan in 1947 en er waren nog maar liefst 170 woningen in aanbouw! Heel voorzichtig constateert men “dat van de 337 woningen die dateren van vóór 1906 er 109 één- en tweekamerwoningen zijn, die kwalitatief als onvoldoende beschouwd kunnen worden en voor sanering in aanmerking komen”. Van dit aantal bevinden zich er dan 45 in de dorpskern, maar “de meeste krotten worden langs de Voorweg aangetroffen (60 stuks)”. 15 huizen zijn niet aangesloten op het electriciteitsnet en 32 hebben nog geen aansluiting op het waterleidingnet. Zo’n situatie was kennelijk niet bijzonder, want direct na deze cijfers stelt men vast dat “het minder gunstig is gesteld met de badgelegenheid in de oude woningen”, hetgeen doet vermoeden dat die veelal ontbrak. Het eengezinshuis was het overheersende type. Slechts 54 woningen waren “meergezinshuizen” (flat/duplexwoning). Vastgesteld werd dat er geen speciale bejaardenwoningen waren, laat staan een “bejaarden-tehuis”. De verwachting in 1958 was dat de woningbehoefte met name

bepaald zou worden door de in Zoetermeer werkende personen. De schatting was dat men daarvoor tenminste 1000 nieuwe woningen moest bouwen, in een uitbreidingsplan ten westen van de Wallenwetering, om uiteindelijk rond

Landarbeiderswoningen,
Voorweg 104-110.
foto C. v. Wieringen

1973 de 15.000 Zoetermeeders te kunnen huisvesten.

De werkelijkheid is dat in 1966 gestart wordt met de bouw in Palenstein en Driemanspolder, waar ongeveer 6000 woningen worden gebouwd. Door deze bouw verandert het overheersende type woning van eengezins naar meergezins en de bewoners komen voor het overgrote deel niet in Zoetermeer werken. Het aantal forensen dat wel in Zoetermeer woont maar er niet werkt, is meer dan 50%.

Amusement

Natuurlijk besteedt het rapport aandacht aan het verenigingsleven en andere maatschappelijke activiteiten in Zoetermeer. Na de constatering dat Zoetermeer een groot aantal verenigingen telt, wordt er melding van gemaakt dat de kerkelijke verenigingen van hervormde en gereformeerde aard dringend behoefte hebben aan zaalruimte. Weliswaar is er een zaal in café Veelenturf en een zaal in café Ons Genoegen, maar "beide zalen zijn verbonden aan café-restaurants, zodat zij voor bijeenkomsten van de rechtzinnige protestants-christelijke groeperingen niet in aanmerking komen". De voetbalclubs DSO en DWO en de gymnastiekvereniging Pro Patria worden genoemd. De gemeente moet zorgen voor nieuwe sportvelden en betere accommodatie voor de gymnastiekvereniging. Voorts wordt gepleit voor een zwembad.

Ook al worden het fanfarecorps, de mandolineclub Terang Boelan en de volkstuintvereniging meegeteld als volwaardige verenigingen, dan zal het aantal verenigingen toch niet ver boven de vijftig zijn uitgekomen. Het rapport maakt er ook melding van dat er drie maal per week, op woensdag- zaterdag- en zondagavond in de zaal van Ons Genoegen een film wordt gedraaid, waar vooral vele jongeren, ook uit naburige dorpen, naar toe gaan.

De voorspellingen in 1958 ten aanzien van de "maatschappelijke opbouw en de daarmee verband houdende voorzieningen" beperken zich onder andere tot de vorming van een culturele raad, de bouw van twee verenigingsgebouwen, een filmzaal voor het dagelijks vertonen van films, een derde gymnastiekzaal en een zwembad.

Als de opstellers van het rapport hadden voorspeld dat er in Zoetermeer thans meer dan duizend verenigingen actief zouden zijn, dat er ontelbare gymnastiekzalen en sportvelden zouden zijn en dat je dagelijks zowel naar de schouwburg als naar de film zou kunnen gaan, dan was dat rapport waarschijnlijk nooit in het Gemeentearchief terechtgekomen.

2025

Anno 2003 kunnen wij vaststellen in hoeverre de wensen en voorspellingen uit 1958 zijn vervuld en uitgekomen. Zeker is, dat de opstellers van het rapport een aantal essentiële zaken aan de orde hebben gesteld. Het is zelfs niet uitgesloten, dat hun rapport de gemeenteraadsleden in 1959 heeft gestimuleerd om het voorstel te doen aan de regering om van Zoetermeer een stad van 40.000 inwoners te maken. We zouden kunnen zeggen dat weinig voorspellingen daadwerkelijk zijn uitgekomen, maar dat vele wensen in vervulling zijn gegaan.

Over vijftientig jaar zullen er wellicht ook Zoetermeesters zijn die vaststellen dat de voorspellingen in het rapport 'Toekomstvisie voor de Gemeente Zoetermeer tot 2025' niet geheel zijn uitgekomen, maar dat bijvoorbeeld de in dit rapport opgenomen wensen voor een schone en veilige stad in vervulling zijn gegaan.

MEEÛS®
Goed geregeld dus.

**Huis kopen?
Huis verkopen?**

079-3167771

De adverteerders en de hierna genoemde bedrijven maken het met hun financiële steun mede mogelijk dit blad uit te geven.

Van As Makelaardij bv

Eerste Stationsstr. 61, tel. (079) 316 44 45

Dranken/Wijnhandel Boonekamp

Dorpsstraat 130, tel. (079) 316 38 02

Bouwmarkt De Bouwhof

Edisonstraat 88, tel. (079) 331 07 00

Cammeraat IJzerwaren

Eerste Stationsstr. 48, tel. (079) 316 37 31

Carrosseriefabriek Joost Lamboo bv

Koperstraat 40, tel. (079) 363 44 44

Het Fluitschip historisch onderzoeks-
en adviesbureau, tel. (079) 316 78 46

Henneken Radio en TV

Den Hoorn 7, tel. (079) 316 24 90

Linthout Foto Video

Dorpsstraat 68, tel. (079) 316 30 84

Roos Kantoorboekhandel

Dorpsstraat 155, tel. (079) 316 35 80

Rové Licht & Sfeer Eerste Stationsstr. 3

tel. (079) 316 64 88

Schoenen Van Veen

Dorpsstraat 83, tel. (079) 316 31 65

Slagerij Vollebregt

Dorpsstraat 127, tel. (079) 316 35 25

Personenvervoer Van der Slik

Blauwroodlaan 296, tel. (079) 361 61 61

Verlaan Verfspecialzaak

Vlamingstraat 5, tel. (079) 316 34 76

Van Waaij Wonen

Coppeliashouw 30, tel. (079) 343 53 30

Uw huis verkopen?

Duidelijk, Helder, Betrouwbaar!

van Brero & Breugem

NVM REGISTER MAKELAARS - TAXATEURS

Dorpsstraat 14 (naast het Nicolaasplein) 2712 AK Zoetermeer

tel.: 079-3160061 fax: 079-3160026

e-mail: info@vanbrero-breugem.nl internet: www.vanbrero-breugem.nl

Gratis waardebeoordeling! Bel 079 - 3160061

Outdoorspecialist Van Herwijnen

Dorpsstraat 66 anno 1908

berg/wandelschoenen
kampeerartikelen
schietsport
dartsport

dump
van Herwijnen
SINDS 1891

tenten
klimsport
vrijtijdskleding
campingaz dealer

Dorpsstraat 66 - Zoetermeer - Telefoon (079) 316 35 51 - www.herwijnenzoetermeer.nl